

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Geen plaats

"...omdat voor henlieden geen plaats was in de herberg".

Lucas 2 vers 7b

Het klinkt als een soort verontschuldiging: "...omdat voor henlieden geen plaats was in de herberg". Zo wordt het ook wel uitgelegd: "het was geen onwil hoor, het was nu eenmaal óvervol! En ja, je moet toch wel een geschikte plaats hebben om een hoogzwangere vrouw te herbergen? En hoe konden die mensen nu toch weten dat Gods Zoon op het punt stond geboren te worden?"

Wij wisten het niet! Dat wordt voor elke rechtbank gezegd. Echter, dit soort 'Adam en Eva excuses' zullen voor Gods rechterstoel niet worden geaccepteerd! Want hebben ze écht niet geweten Wie ze daar wegstuurden? Jozef was een nazaat uit het huis en geslacht van David, geen gewone nazaat maar het geslachtsregister uit Mattheüs 1 betreft de kóningslijn. En al was het davidische koningshuis niet meer aan de macht, er waren nog wel zgn. troonpretendenten. De kóningslijn ging door. En wie zou er in de dagen van Lucas 2 op de troon van David gezeten hebben? Jozef de timmerman.

Jozef was inmiddels getrouwd met Maria, die zwanger was. En we weten dat Jozef van plan was geweest om haar te verlaten. Want dat Kind wat zij verwachtte, was niet van hem. Maar omdat hij bezoek had gekregen van een engel, die hem het grote wonder van deze zwangerschap had uitgelegd, is hij bij haar gebleven en hij heeft haar officieel getrouwd. En daarmee aanvaardde Jozef alle consequenties van die zwangerschap. Het Kind van Maria zou ook zijn Kind zijn. En wat betekent dat? Wel, dat Jozef zijn troonrechten doorgeeft aan Maria's oudste zoon.

En Wie wordt er dus geboren in Bethlehem? De Kóning! De Troonpretendent, de Kroonprins. Daarom zei Gabriël tegen Maria: ... en God, de Heere, zal Hem den troon van Zijn vader David geven. En de wijzen uit het Oosten hebben dat begrepen, want zij vroegen: waar is

de geboren koning? Maar, al is Jozef de troonpretendent, hij zit niet op de troon. Róme heerst. De keizer beveelt en de wereld gehoorzaamt. De keizer wil dat de hele wereld beschreven wordt. Ook Jozef moet zich laten beschrijven. De bepalingen waren, dat als iemand langer dan 12 maanden uit zijn geboorteplaats weg was, dan hoefde hij daar niet naar terug, maar dan mocht hij zich in zijn huidige woonplaats laten beschrijven. Dus: als Jozef naar Bethlehem gaat, dan betekent dit dat hij daar nog geen jaar weg was. De mensen wisten dat hij de troonopvolger was. Dat hielden de Joden met hun nationalistische verlangens nauwkeurig bij. Het geslachtsregister uit Mattheüs 1 was algemeen bekend. En de Joden wisten ook Wie Jozefs Zoon was. Want als Jezus groot is, hoe spreken de mensen Hem dan aan? Gij Zone Davids!

Dit vormt de achtergrond van de woorden van onze tekst: ...omdat voor henlieden geen plaats was in de herberg. "Voor anderen misschien nog wel" zo wil Lucas zeggen, "maar voor hénlieden niet!"

Dat wijst een lijn aan die we door het hele Evangelie zien lopen. Geen plaats. Toen Hij begon te prediken in Nazareth. Geen plaats. En dat bereikte een dieptepunt toen Hij gekruisigd werd. Geen plaats.

Dat zou vandaag wel anders geweest zijn. Er zijn vandaag wel mensen die plaats hebben voor Jezus. Nu zyt welkome, Jesu lieve Heer. Ze kiezen voor Jezus, ze geven Hem gelegenheid om in hen te werken. Maar, lezers dat is een andere dan de Christus der Schriften. Want als Die eens aan het Woord komt, dan gaat de deur al gauw dicht. Die is zo scherp, en Die preekt zo benauwd. Steeds maar weer die boodschap van zonde en hel. En dan al die smaadheden en dat kruisdragen. Nee, voor zó'n Jezus is er geen plaats.

Niet bij licht, maar ook niet bij zwaar. Want met een aantal waarheden wordt ook onder ons de deur dichtgehouden. "We moeten toch eerst...? En je mag

toch niet zómaar...?" We brengen dan zaken te berde die op zich waarheid zijn, maar ze zijn een leugen in onze mond, omdat we zonder Christus rustig kunnen doorleven. Geen plaats.

En waarom niet? Omdat ons hart vol zit met ándere dingen. De zonde heeft onze gedachten, woorden en werken in beslag genomen. Verkeerde begeerten en boze lusten krioelen in ons hart. En waar Jezus binnenkomt, daar moeten die zonden eruit. Jezus als de Waarheid kan niet samenleven met de leugen. Jezus als de Heilige kan niet samenleven met de hoererij. Jezus als het Licht kan niet samenleven met de duisternis. En daarom is er geen plaats.

Geen plaats ook, omdat de wereld in ons hart zit. En dan bedoel ik nog niet eens de televisie of de DVD, maar de zorgvuldigheden des levens. We zitten boordevol met van alles en nog wat. We zijn één en al geld, één en al huis één en al zaak, één en al muziek, één en al huishouding enz. Er is gewoon geen tijd en geen ruimte voor Gods Zoon. We kunnen niet zeggen: wég wereld, wég schatten. Want we willen er niet van los. Er is geen plaats, we zijn maar bezig met dienen, net als Martha. Zéér bezig met véél diensens. En daarom: geen plaats.

Geen plaats omdat er uit Zijn mond een tweesnijdend scherp zwaard uitgaat. Wij willen niet horen dat we voor God verdoemelijk zijn. We willen niet horen dat we uit onze vader de duivel zijn!

U zegt: maar dat is toch ook erg? Hebt u met Kerst geen liefelijker boodschap? Ik begrijp wat u bedoelt, maar wat wilt u op het Kerstfeest dan horen? Een praatje over naastenliefde en gezelligheid? Voor zó'n boodschap kunt u in de herberg terecht.

God wijst ons in de tekst op een tafereel wat vérré van liefelijk is. Wat is er zo liefelijk aan verdoemelijke zondaren, die God de rug hebben toegekeerd en die hun hart gesloten houden? Wat is er zo liefelijk aan een Kind in een stinkende kribbe? Kunt u het ontdekken?

Weet u war er liefelijk aan is? Dat Gód daar ruimte maakt. Dat kon wel boven die stal geschreven staan: Rehoboth. Toen het zó donker was, toen álle verwachting van 's mensen kant totaal was afgesneden, toen ging Gód aan het werk. En toen moest álles en iedereen eraan meewerken. Ook Augustus. Die kreeg ineens een onweerstaanbare drang om de wereld te laten beschrijven. Tóen. Niet 2 maanden eerder en ook niet 2 maanden later. Maar precies in de dagen dat Maria uitgerekend was. Want de Zoon des Mensen moest niet in Nazareth maar in Bethlehem geboren worden. Dat had God door Micha laten profeteren. En ook de mensen van Bethlehem moesten meewerken aan de vervulling van de profetieën. Want Zacharia had van Godswege geprofeet hoe die Koning zou zijn: Hij is een Heiland; árm. Dat moest óók vervuld worden en dat had niet gekund als de deuren van Bethlehem open hadden gestaan.

Maar als er dan plaats is, dan zal God plaats máken. Op de plaats zoals die al in de eeuwigheid is uitgedacht. In een vuile stal. En Hij werd gelegd in een voederbak.

De vraag voor ons is: wat moeten wij met het Kind in de kribbe? Wie ziet dat dit Gods Zoon is? Wie van ons zou toen

en daar zijn knieën gebogen hebben en wie had gezegd: mijn Heere en mijn God! Mijn Zaligmaker, mijn Borg, mijn Alles, mijn enige troost beide in leven en in sterven?

U nooit en ik nooit.

Bij u en bij mij is er van nature geen plaats voor Hem. Maar het Kerstevangelie is, dat er nu bij Hem wel plaats is voor u. In de herberg was geen plaats voor Hem. Maar bij Hem is er wel plaats voor mensen die we in de herberg aantreffen. Hoeren, tollenaars, dieven en moordenaars.

Kom dan, schuldigen, die geen raad weet met uw hemelhoge schuld. Kom dan, bekommerden vanwege uw zonden. Kom dan alle gij dorstigen, allen

die vermoeid en belast zijt: kijk eens in de kribbe. Hier ligt de Zondenvernieler, hier ligt de Schuldbetaler.

Ligt u middenin de dood? Hier wordt Zijn heil verkregen en het leven tot in eeuwigheid.

Wandelt u in duisternissen en hebt u geen licht? Hier is de Zon der gerechtigheid onder Wiens vleugelen er genezing is. Bent u onrein van uw hoofdschedel tot uw voetzool toe? Hier is de Fontein die geopend is tegen de zonde en tegen de onreinheid.

Hij is toegankelijk voor mensen die moeten klagen: Ik ben een groot beest bij U.

M.A. Kempeneers

Van de Redactie

Inhoud

In dit nummer van ons blad is een kerstmeditatie opgenomen over Lukas 2:7b 'Omdat voor henlieden geen plaats was in de herberg.' . Ds. M.C. Tanis schrijft over Titus 2:15 'Wat wordt gevraagd'. Ds. P. Roos levert een bijdrage over de manier waarop in de pers zaken worden weergegeven. Ds. P. den Butter schrijft verder over koning Josafat. Ds. J.M.J. Kieviet vervolgt zijn serie over het Avondmaalsformulier en een column 'In de poort van Naïn.' Ds. K. Hoefnagel schrijft over schuldgevoel.

Kerstdagen en jaarwisseling

Jong en oud willen wij gezegende Kerstdagen toewensen. Moge de Heere plaats maken in harten en levens voor Zijn Zoon voor het eerst of opnieuw. Het jaar 2009 is weer bijna ten einde. We

hebben hier gen blijvende stad. Mogen we door genade de toekomstige stad al zoeken? Mogen we de vreze Gods al kennen? Mogen we al een onderdaan zijn van Christus? Velen zijn de weg van alle vlees gegaan in het jaar 2009. De Heere gedenke, sterke en trooste alle nabestaanden. De Heere geve dat de arbeid aan ons blad ook in het nieuwe jaar zal mogen voortgaan. Hij gedenke daartoe redactieleden, commissieleden, medewerkers uit de kerken en van de drukkerij.

Verschijsning volgende nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. 7 januari verschijnen. Kopij graag binnen *dinsdag 29 december*.

AvH

Ambtelijke praktijk

WAT WORDT GEVRAAGD

Titus 2: 13

Een predikant is met zijn opleiding niet klaar. Zeker, de opleiding heeft betekenis. Die is zelfs onmisbaar. Vorming en toerusting zijn noodzakelijk. Maar dat betekent niet, dat mens na de studiejaar klaar is. De Schriften bevatten ontzaggelijk veel. Daarbij dient men ervan doordrongen te zijn dat men met Gods Woord bezig is. Op de studeerkamer wordt veel gevraagd. De voorbereidingstijd dient niet beperkt te worden tot een aantal uren. De gemeente heeft recht op de rechte, zuivere bediening van het Woord. Dat vraagt in de eerste plaats veel gebed. De gebedsstool mag in de studeerkamer niet ontbreken. Knieënwerk mag de predikant niet onbekend

zijn. Voor inzicht, verklaring en toepassing van het Woord. Hij gaat immers met ouderen en jongeren om die op reis zijn naar de eeuwigheid. Elke dienaar dient te blijven leven bij wat op de dag van bevestiging uit het formulier, genomen uit het Woord van de Heere, werd gelezen en waarop hij ook zijn ja-woord heeft uitgesproken. De roeping van een dienaar is: eerstelijk dat zij des Heeren Woord door de Schriften der profeten en apostelen geopenbaard, grondig en oprechtelijk aan hun volk zullen voordragen en het toeëigenen zo in het gemeen als in het bijzonder tot nuttigheid der toehoorders met onderwijzen, vermanen, vertroosten en bestraffen naar eens iegelijks behoefte, verkondigende de bekering tot God en de verzoening met Hem door het geloof in Jezus Christus en wederleggende met de Heilige

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren, Ds. K. Hoefnagel en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopij voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting

Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 10,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 8 dollar per jaar.

Advertenties € 0,34 (excl. btw) per mm met een kolombreedte van 6 cm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166-4646

Schrift alle dwalingen en ketterijen die tegen deze zuivere leer strijden. Naast de predikant moeten de medebroeders daar bij leven. Zelfs de gemeenteleden mogen daar niet aan voorbijgaan. Niemand mag leven bij eigentijdse prediking, maar bij Bijbelse prediking. Dat wil niet zeggen dat de prediking buiten de tijd behoort te staan. Zo was het bij Jezus, de Prediker der gerechtigheid, niet. Hij stond in Zijn tijd, met de tijd. Kerkelijk en buitenkerkelijk. We weten ook veel van de prediking van Paulus en hoe die was. Naast het gebed behoort er dus te zijn het voortdurende studeren in Gods Woord. Het Woord Gods dient onderzocht te worden. Ook dient men zich te verdiepen in het belijden van de Kerk en de tijdgeest. Welk een pastorale woorden heeft Paulus bijzonder zijn jonge broeders voorgehouden. Aan Timotheüs schreef hij: houd aan in het lezen, in het vermanen, in het leren totdat Ik kom (1 Tim. 4:13). Timotheüs moest zich in Efeze richten op zijn taak als voorganger. Het lezen, het bemoedigen en het geven van onderwijs. Daar tot drie keer een lidwoord wordt gebruikt, wordt met nadruk gewezen op de zaken die Timotheüs als voorganger van de gemeente bijzonder tijdens de samenkomst van de gemeente behoort te doen. Paulus gaat Titus niet voorbij. Hij ziet hem als een trouwe herder en broeder. Hij kent hem. Het meeleven neemt niet af. Zijn tijd schiet wel op. Zijn dienstwerk op aarde zal een einde gaan nemen. Maar zolang hij nog mag dienen, wil hij ook in de meelevenheid dienen. Een waar kenmerk van een dienaar. Naast het dienstwerk van Titus gaat Paulus de uitbouw en de opbouw van de gemeente ter harte. Het levensgevaarlijk werk van de verleidende geesten in de gemeente gaat aan hem niet voorbij.

Pastorale instructies

De nodige pastorale instructies worden door Paulus gegeven. Het wordt bijzonder gedaan in het tweede hoofdstuk van de brief. In het vijftiende vers wordt een samenvatting daarvan gegeven. Tot Titus zegt hij: spreek dit en vermaan en bestraf met alle ernst. In Titus' taakbeschrijving wordt als het ware aan hem de lastbrief overhandigd voor de arbeid op Kreta. Wat er moet gebeuren is geen geringe zaak. Niemand van de mensen staat daar achter. Het is geheel een gave en een opdracht van de Heere. De Zender spreekt. Vandaar dat voorgangers steeds moeten leven bij wat de Heere beveelt. Hun opdracht is niet tijdgebonden. Het blijft gelden tot de grote dag van Jezus Christus. Men dient zich er aan te houden. Dit is eis van de Heere. De Heere beoogt daarin het geestelijk wel-

zijn. Vandaar dat Titus met de ouderen moet spreken. Dat spreken wijst op leren, onderwijzen. Alle anderen moeten vermaand worden. De ernst van het geleerde moet op het hart gebonden worden. Want het is de Heere Die spreekt. Vermaant. Het 'zo zegt de Heere' moet gehoord worden. Het bestraffen met alle ernst mag niet ontbreken. Afgeschreven moet worden al wat met de leer verschilt en wat daartegenin gaat. De weerlegging moet met alle nadruk gebeuren. Het dienaar zijn mag zelfs geschieden met volle autoriteit. Maar dat brengt ook grote verantwoordelijkheid met zich mee. Het rekenschap geven blijft niet beperkt tot gemeenteleden of medeburgers, maar geldt ook de voorganger. Titus moet het weten en allen die vandaag voorgegaan mogen het niet vergeten. De leer van de Schrift moet spreken. De leer, de belijdenis, ontleend aan de Schrift moet spreken. Niet wat vraagt de mens, maar wat heeft de mens nodig op reis naar de eeuwigheid. Naar ziel en lichaam. Geen aanpassing van het Woord, maar verduidelijking van het Woord naar dat de omstandigheden zijn. De kerkdienst is geen gezelligheidsdienst, maar een dienst waarin zonde en genade, verlorenheid en redding, het leven zonder en met de Heere verkondigd wordt. Waar dat gebeurt, daar laat de Heere in de aanwezigheid van ouderen en jongeren zien Zijn goedkeuring. Oprechtheid. Hartelijkheid. Eerlijkheid in de bediening blijft niet ongezegd. Vandaar dat Paulus ook aandrang op getrouwheid in het werk. Maar Paulus wist ook hoe de reactie, de houding van gemeenteleden kon zijn. Bijzonder jonge dienaren konden het ontgelden. Overwegend was het in die tijd zo dat personen beneden de vijftig jaren ge-

zien werden als junioren. Men kwam pas kijken. Nu wist Paulus ook het oordeel van de Heere. De Heere roept en bekwaamt. Allen die staan in de dienst des Heeren mogen niet veracht worden. Niet de leeftijd is doorslaggevend, maar het geroepen zijn door de Heere. In de gemeente van Korinthe waren nogal wat personen die een hoge dunk hadden van zichzelf en laag of minachtend neerzagen op anderen. Paulus had het zelf ook ondervonden. Timotheüs moest naar die plaats. Maar het woord van Paulus was vermanend. Timotheüs komt, ziet dat hij buiten vreze bij u zij, want hij werkt het werk des Heeren gelijk als ik. Dat niemand hem verachte, maar geleidt hem in vrede (1 Kor. 16:10 en 11). De kerkvader Ignatius zegt, wijzend op gezagsonderminning vanwege de leeftijd: schenk alle hoogachting aan elke ware dienaar naar de kracht die God de Vader hem verleend heeft.

Hart onder de riem

In het laatste vers van hoofdstuk 2 staat een vermanend woord wat bestemd is voor de eilandbewoners. Dat niemand u verachte. Niemand mag minachtend op je neer zien. Wie hij of zij ook is. Je bent een pastorale medewerker. Je staat in dienst van de Koning. Je mag zelfs mijn vertegenwoordiger op het eiland Kreta zijn. Het is geschied naar de wil van de Heere. Wees daarom een getrouwe getuige van de ware leer. Achter jou staat de Heere. Je bent geroepen door de Heere. Hier spreekt een vader in Christus! Het geeft voor de ambtelijke dienst veel stof tot overdenking en zelfs meer. Bijzonder vandaag. Men hoort of leest dikke woorden. Het komt aan op daden!

M.C. Tanis

Kerkelijk actueel

TEKENEN

De onrust rond de minarettenmotie is al weer voorbij. Toch is het de moeite waard er nog eens over na te denken. De "spitse pilaren" hebben ongetwijfeld een diepere achtergrond. Hun aanwezigheid is helaas niet voorbij. Verder bracht de zaak ook aan het licht dat het belangrijk is hoe de dingen in de Pers worden voorgesteld.

Voorlichting

Deze overwegingen kwamen bij mij boven toen ik de verslaggeving volgde over de motie van het tweede kamerlid van der Staay inzake de minaretten. Het Reformatorisch Dagblad liet wat mij betreft wel enige steken vallen. Een grote kop in de krant van 2 december: "SGP motie keert als boemerang terug". In deze zin wordt geconstateerd dat de motie niet doordacht of consequent is.

Het stond in een artikel waarin twee mensen werden gevraagd naar hun mening; er waren schijnbaar geen mensen te vinden die meer invoelvermogen toonden voor de motie.

Mijn eerste bezwaar is dan: Waarom die mening als vette kop in de krant gelanceerd? Waarom niet een opschrift, dat de zaak in ieder geval neutraal voorstelt (als we dat zouden willen) of dat tegenover de gegeven meningen een

eigen geluid stelt (als we dat eigen geluid hebben)? Vooral in de tijd toen ik nog een drukke agenda had, nam ik 's avonds laat even snel de krant door en dan bleef het bij "koppensnellen". Je kwam aan het artikel niet toe. Nu zou dit artikel ook niets toegevoegd hebben, want het ademde alleen maar de gedachte van het opschrift. Het is niet te ontkennen dat zo'n krantenkop suggestief werkt. En het kan toch niet de bedoeling zijn van de journalist om zonder meer het standpunt van van der Staay te ontkrachten. Enige objectiviteit is dan toch wel gewenst.

Op de voorpagina werden verder de standpunten van voor en tegen afgewogen. Er werd geen partij gekozen. De CU krijgt wat meer ruimte om haar standpunt toe te lichten. Het leek overtuigend en meerderen zullen daar er voor voelen, als het zo verwoord wordt, maar wàs het echt overtuigend?

Op het eerste gezicht maakt het standpunt van "gelijke monniken, gelijke kappen" indruk. Maar zijn de monniken wel gelijk?

De motie bepleitte enige terughoudendheid in de bouw van moskeeën en minaretten. Heel voorzichtig en zeker niet vanuit de harde lijn opgesteld. Geen Wilderskreet. Gematigd democratisch, zouden we bijna kunnen zeggen. Het is een miskenning van de eigen cultuur en de eigen cultus in Nederland om te zeggen dat de overheid dan ook kerktorens kan verbieden. Helaas worden er niet zoveel kerktorens meer gebouwd, dus daarvoor hoeft je niet zo bang te zijn. Maar afgedacht daarvan, Nederland heeft vanuit haar geschiedenis een Goddelijke plicht om de Kerk te bouwen. Dat is een verplichting die vanzelfsprekend onze overheid niet aanvoelt, maar wij wel, als het goed is. Het is een plicht van God uit en door Hem ons opgelegd. Dit Goddelijk recht moeten we vasthouden en daar moet zich een Reformatorisch denkend mens aan houden. Dat kun je dan toch ook in de krant zetten. Een krantenartikel is geen preek, maar de denklijnen van de Schrift moeten toch zichtbaar worden. Laat het bloed dan kruipen waar het niet gaan kan.

En bovendien gaat het hier niet om gelijke monniken. Het argument van Ortega-Martijn kunnen we van enkele kanttekeningen voorzien. Het wekt de indruk dat de motie vergeet dat christenen in Moslimlanden ook godsdienstvrijheid moeten genieten. Dat zijn dan die gelijke monniken. Maar daar klopt niets van. In Moslimlanden wordt de vrijheid voor de christenen in bloed gesmoord, terwijl in Nederland Islamiëten volkomen vrij zijn om hun godsdienst te beleven. Van der Staay pleitte niet voor vervolging, maar voor matiging in uiter-

lijk vertoon. Christenen in Iran zouden al dolblij zijn als ze op gematigde wijze vrij zouden zijn in de uitoefening van hun godsdienst. Ze zitten daar niet te springen om kerktorens, die het stadsbeeld overheersen.

De kern

De kernvraag is natuurlijk of we hier theocratisch moeten denken en moeten uitgaan van de gedachte dat de Islam werkelijk vrijheid moet hebben in Nederland? Een christen zal toch kunnen meevoelen met de gedachte dat de vele moskees in ons land er niet horen. Het moet pijn doen aan je hart. Kerken een ruïne of afgebroken of een conferentieoord met Bos op de preekstoel, en moskeeën in volle glorie gebouwd. Ook een reformatorische democraat zal die pijn voelen. In ieder geval zouden Calvijn en Luther hier een gigantische bedreiging zien voor de kerk des Heeren. Over Calvijn gesproken: Prof. Selderhuis heeft veel goeds gedaan door Calvijn zo duidelijk onder de aandacht te brengen van ons volk. Prachtig. Maar voordat hij zijn mening had gegeven aan de journalist over deze zaak, had hij zich eerst beter even kunnen afvragen wat Calvijn in Genève zou hebben gewild en of daar nog iets van te leren was. Hij zei: "Nederland kenmerkt zich juist door haar multiculturaliteit en -religiositeit, dus dat mag je best in het straatbeeld terugzien. Anders krijg je een soort Ikealand; dat lijkt me oersaai. Zoals een kerktoren een vingervijzing naar God is, kan een minaret een christen toch bepalen bij de vraag: hoe sta ik in de wereld?" Hoe kon dit nu gezegd worden?

Als Zwitserland zich uitspreekt zoals gebeurde, is het toch op z'n minst ver beneden de maat als wij daar geen begrip voor hebben. We laten dan ook meewegen dat ons land een totaal andere achtergrond heeft dan Turkije.

U moet zich voorstellen wat Paulus zou zeggen als hij Amsterdam zou doorwandelen. Zoveel lege monumentale kerken en zoveel volstromende moskeeën, waarvoor Balkenende de schoenen uitrekt. Hoe zouden Jeremia en Elia reageren als ze de geestelijke verwording zouden aanschouwen van ons volk en zelfs van onze Reformatorische kerk!

Iemand sprak in een ingezonden stuk in De Volkskrant (nb) over "de gehele linkse elite die de gelijkheidsideologie tot in het absurde zowel boven de westerse opvattingen van beschaving, als boven de Christelijke leer stelt. Wat heeft in vredesnaam een minaret met de vrijheid van godsdienst te maken. Zou één zinnig Christen het als een aantasting van de vrijheid van godsdienst beschouwen als in een Islamitisch land als enige beperking zou gelden dat ker-

ken niet van een toren zouden mogen worden voorzien. Ik denk dat elke echte Christen daar best begrip voor op zou kunnen brengen. Was het maar zo". Er wordt daarom "terecht onderscheid gemaakt tussen een gebouw waar de liefde tot de naaste wordt gepredikt en een gebouw waar op grond van een ander geloof de haat tegenover andersdenkenden onderwerp is van de prediking. Ook het antwoord van Bas van der Vlies aan Bos, dat in 2008 binnen en buiten de SGP bekritiseerd werd, geeft hoop voor een krachtig cultuurchristendom in de Nederlandse houding ten opzichte van de zich snel verspreidende islam: 'Tenslotte je vraag hoe ik het zou vinden als een dergelijke film (Fitna) over het christendom en de bijbel zou gaan. Met die vraag kan ik niets beginnen. Om de eenvoudige reden dat zo'n film niet te maken is,' schreef Van der Vlies". Tot zover het citaat.

Het Woord

Het gaat me niet om de politiek, maar het gaat me om het geestelijke principe van de zaak. We kunnen het afdoen met de gedachte dat het uiterlijke dingen betreft. Ik moest echter denken aan de wijze waarop in psalm 74 gesproken wordt over "tekenen".

Deze psalm gaat over de teloorgang van het huis des Heeren, de tempel. Er zijn duidelijke lijnen te trekken naar de verwoesting van de tempel door de legers van Babel. Anderen denken aan de dagen van de Maccabeën, toen dezelfde klachten werden gehoord.

Het is een lied over de tempel. Deze is grotendeels verwoest. Alles wat herinnert aan de dienst van de Heere, is verdwenen of met de grond gelijk gemaakt. En hier is het dat de dichter spreekt over de tekenen.

Hij zegt eerst: "wij zien onze tekenen niet" (vers 9). Daaronder moeten we voor die tijd verstaan de bijzondere voorwerpen in de tempel, die spraken van Gods tegenwoordigheid, zoals de ark, het altaar, de feesten en de offeranden. De diepste bedoeling van deze tekenen is om heen te wijzen naar de tegenwoordigheid van God. Het zijn tekenen van Zijn aanwezigheid. Dat komt ook in de psalm tot uiting als er staat dat de Heere Zijn volk verstoot (vers 1); daarvan getuigen de verdwenen tekenen.

Het zal niet moeilijk zijn om in onze maatschappij de klacht van deze psalm over te nemen. Heel ons land is (nog) bezaaid met de tekenen van de dienst van de Heere. Kerken herinneren aan Zijn Woord en maken ons duidelijk dat de dienst van God diepe sporen getrokken heeft in ons volksleven. Deze zijn nog niet verwoest zoals in de dagen na

de ballingschap. Maar zijn het tekenen? Spreken ze ons van de tegenwoordigheid van God? Woont Hij daar Zelf en wordt daar Zijn heil verkregen? Als we daaraan denken, kunnen ook wij zeggen dat onze tekenen geen tekenen meer zijn. We zien deze niet meer als tekenen. Het wezen van de zaak ontbreekt op de meeste plaatsen. De bediening der verzoening is in de grote kerkelijke gemeenschappen van onze tijd een zeldzaamheid. Het valt me op, dat steeds meerderen gaan inzien dat Nederland een land is geworden zonder God.

In dat licht is het aangrijpend wat de psalm zegt over de vijand: "Zij hebben hun tekenen tot tekenen gesteld" (vers 4). Het is dan niet moeilijk om te denken aan de vele tekenen van de vijand, waaronder we de satan moeten verstaan. Deze tekenen staan bijna op elke hoek van de straat. Stadions zijn de plaatsen en de tekenen waar de mens zich overgeeft aan afgoderij. Sexshops en roulette's zijn heel gewoon. Grote winkelcentra prediken het materialisme als de god dezer eeuw. Tekenen genoeg die getuigen van "de vijand", de duivel. Het is dan ook niet vergezocht om te denken aan moskeeën en minaretten. Dat zijn tekenen van afgoderij en dwaling. In dat licht bezien is het geen kleinigheid. Wij worden vreemden in ons eigen land. En het vreemde is dan juist weer dat de tekenen van de dienst van God overal moeten verdwijnen. Spreekt men over allah, dan luistert ieder. Laat men de Naam van God horen, dan valt er een beklemmende stilte. We moeten op de tekenen letten. Zo

gaan de woorden van de apostel in vervulling: "Hem, zeg ik, wiens toekomst is naar de werking des satans, in alle kracht, en tekenen, en wonderen der leugen;

En in alle verleiding der onrechtvaardigheid in degenen, die verloren gaan; daarvoor dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben, om zalig te worden. En daarom zal God hun zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen zouden geloven" (2 Thess.2:9-11).

Was Christus nog op aarde, dan zou Hij letten op moskeeën en minaretten; ook op de kerktorens en de monumentale kerken in ons land. "Ziet gij deze grote gebouwen?" (Marc.13:2). Geen steen op de ander, zo was Zijn oordeel over de kerk.

Dat moet ons altijd weer voorzichtig maken. Toch heeft Hij ook gezegd: "De zaligheid is uit de Joden". Hij gaf aan waar de ware Kerk zich bevond. Het komt aan op het aanbidden in Geest en in waarheid.

Terugkomend op de rol van de Pers nog het volgende: Ik heb de betreffende journalist benaderd met dit artikel en het hem eerst laten lezen voordat ik het zou publiceren. Ik ben blij dat hij geprobeerd heeft alles te doen om de verkeerde indruk weg te nemen. Zo wil ik dit bijgeschaafde artikel zien als een uitgestoken hand naar de Pers om eerlijk van gedachten te wisselen over de manier waarop we de dingen weergeven. Ik ben ervan overtuigd dat we daar in de toekomst nog dieper over moeten nadenken.

P. Roos

In de poort van Naïn

Ik stond al op het punt om naar Gorcum te vertrekken. Naar het symposium van het jubilerende LCJ. Donderdagavond, een uur of zes. Mijn vrouw riep me terug. Met de krant in de hand. "Kijk hier eens!" En jawel hoor, daar waren ze: mijn lieve catechisanten. Vooral de jongste groep. Keurig op een rij op de foto: pagina 3 van het RD. Matthijs en Joris en Arjan. En daarachter Nathelie en Jantine, Vinaya en Marlise. Allemaal uit Dordrecht-Centrum. Over hen zou het gaan vanavond. Over hen en over de ruim drieduizend andere cgk-tieners uit den lande. De catechisanten die vorig jaar allemaal keurig de formulieren van de LCJ-enquête hebben ingevuld. Inmiddels zijn de uitkomsten bekend. Die zouden deze avond worden gepresenteerd.

'Om het hart van jongeren' – zo was het thema. Met nadruk op 'om' en op 'hart', aldus voorzitter Hendrik Kok. In het onderzoek was geprobeerd op het spoor te komen wat onze jongeren denken ten aanzien van kerk, geloof en levenswijze.

Kort door de bocht: dat valt niet zo mee. Netjes gezegd: naast positieve zijn er ook 'zorgwekkende' resultaten. Zorgen over hun omgang met de Bijbel, de huisgodsdienst, hun waardering van de kerkdienst, besteding van vrije tijd en ethische opvattingen. EH-docent W.H. Dekker, één van de sprekers, signaleerde het als volgt. "Toen ik hun leeftijd had, wist ik: zal ik bekeerd worden, dan moet er in m'n leven het een ander veranderen.

Op deze wijze kan God er niet bij. Maar veel jongelui van nu kunnen het kennelijk moeiteloos combineren: de bewering dat God hun Vader is en een duidelijk wereldse levensstijl. Dat geeft te denken..." Zorgen dus over onze jongens en meisje. Ondanks de goede dingen die er ook zijn.

Wijlen dr. W. Aalders sprak eens over de stadspoort van Naïn. Ik moest er sterk aan terugdenken, die avond. Naïn betekent 'liefelijke plaats'. Wel, zo moet het gezin, de school, de kerk voor onze jonge mensen zijn: een veilige en geborgen plek. Een plaats van voorbeeld en gebed. Toch: het evangelie vertelt ons dat daar een dode jongen wordt uitgedragen, diep betreurd door zijn bedroefde moeder. Hij is verloren voor haar, zo meent ze. Maar dan komt in de stadspoort van Naïn die Ander. Die de doodsmacht een halt toeroept. Met gezag! De jongen komt tot leven. En Hij gaf hem aan zijn moeder. Er is hoop voor onze jonge mensen!

J.M.J. Kieviet

Bijbelstudie

JOSAFAT - 10

2 Kronieken 20:10-13

Pas nadat Josafat in zijn gebed gesproken heeft over wie God is en wat Hij gedaan heeft gaat hij de nood van het volk aan de Heere voorleggen en gaat hij bidden om verlossing. Wie God is en wat God doet zijn voor hem pleitgronden waarop hij steunen mag in zijn gebed. Omdat God is zoals Hij is en doet zoals Hij doet, heeft Josafat vrijmoedigheid om de Heere in de grote nood die nu gekomen is, te hulp te roepen.

Een zuiver geweten

Ook nu horen we geen wanhoopsklachten. Nee, op eenvoudige en duidelijke wijze zegt Josafat tegen de Heere wat er gaande is.

En nu zie... Er zijn vijanden gekomen. Josafat noemt die vijanden bij name.

Moabieten, Ammonieten en die van het gebergte Seir. Met die laatsten zijn de Edomieten bedoeld. Kort geleden behoorden ze nog tot Juda's bondgenoten, maar nu hebben ook zij Juda de rug toegekeerd.

Josafat zegt ook wat het plan van die vijanden is. Ze willen Juda uit de erfenis zetten. God heeft in het verleden het land Kanaän aan Zijn volk tot een erfenis gegeven. Het is Gods erve, die Hij bestemd heeft voor Zijn volk. Maar die vijandige volkeren gunnen Juda die erfenis niet. Met geweld zullen zij hen er dan ook uit verjagen.

Heeft Juda tegen die volken dan iets ondernomen, waardoor zij nu wraak willen nemen? Is hun toorn door iets opgewekt? Josafat wijst erop, dat Israël, toen ze onderweg waren naar het beloofde land, op bevel van de Heere deze volken juist geen kwaad hebben aangedaan. Noch de Edomieten, noch de

Moabieten of de Ammonieten hebben van Israël enige hinder ondervonden. Omdat deze volken broedervolken van Israël waren bleven ze ongemoeid. Zelfs toen die volken weigerden aan Israël doortocht door hun land te verlenen is Israël met een grote boog om hen heen getrokken en is hun geen strobreed in de weg gelegd.

Ziende op deze dingen kan Josafat inderdaad zeggen dat ze de vijanden van nu geen enkele aanleiding gegeven hebben om nu zo met hen te handelen. Juda heeft een zuiver geweten. En daarom kan Josafat bidden met een oprecht geweten en een zuiver hart. Zijn hart veroordeelt hem niet. Hem treft ook niet het verwijt dat hij een soort farizeër is. Dat is hij niet, ook niet als hij de Heere vraagt om Juda recht te doen.

Een zuiver geweten - dat is een grote zegen. Tot God kunnen gaan in het gebed en Hem iets vragen, zonder dat ons hart ons in het naderen tot Hem veroordeelt - het is inderdaad een grote zegen. Wie zichzelf leert kennen weet dat er zo vaak iets is, waardoor ons geweten bezwaard wordt en het ons veroordelen moet. Daarom is het nog altijd van het grootste belang dat we doen wat Paulus van zichzelf kon en mocht zeggen: 'En hierin oefen ik mijzelf om altijd een onergerlijk geweten te hebben bij God en de mensen' (Hand. 24:16).

Maar het is meer dan eens helaas anders. De Heere vindt in de zonden van de Zijnen meer dan eens aanleiding om hen te bezoeken met straffen. Ja, dan kunnen we wel roepen om hulp, maar terwijl we het doen vertelt ons geweten ons dat we moeite en ellende verdiend hebben. Kunnen we dan nog wel vrijmoedig bidden?

Wat dan ook het geval kan zijn is dat de wereld om ons heen in ons gedrag aanleiding meent te vinden om een blaam op de Heere te leggen. Tegen David wordt gezegd, dat hij de vijanden des Heeren grotelijks heeft doen lasteren (2 Sam. 12:14). Erg is het als dat het gevolg is van ons gedrag. Daarom is het te meer nodig om het gedrag van Paulus na te volgen.

Is Josafat eerlijk?

Als we Josafat horen bidden dat de Heere recht tegen de vijanden zal oefenen blijven we toch met een vraag zitten. Hij kan dan wel zeggen - en dat zeer terecht - dat Israël de Edomieten, Moabieten en Ammonieten niets in de weg gelegd heeft toen ze onderweg waren naar Kanaän, maar een andere zaak is dat Josafat kort geleden nog een aanval gedaan heeft op de Moabieten. Samen met Joram, de koning van Israël, die Moab weer aan zich wilde onderwerpen was hij toen opgetrokken tegen dat volk en

er was slag geleverd. Is het niet te begrijpen dat de Moabieten revanche willen nemen? En is het geweten van Josafat wel echt helemaal zo zuiver? Is hij dan wel helemaal eerlijk?

Dat is geen gemakkelijke vraag. Laten we uitgaan van de eerlijkheid van Josafat. Hij staat hier niet als een geveinsde te bidden. Zou de Heere anders die wonderlijke uitkomst hebben gegeven waarvan we verderop in dit hoofdstuk lezen? Ik geloof, dat Josafat inderdaad oprecht is.

Maar dan mag en moet gezegd worden dat de veldtocht van Joram en Josafat tegen Moab geoorloofd was. Daarmee deden ze niets verkeerd. Wat wel verkeerd was, was de manier waarop er toen gestreden werd. Er werd onnodig veel vernield en dat was in het licht van Gods eigen bepalingen in onder andere Deut. 20:19,20 af te keuren. Als straf daarop is de strijd toen onbeslist geëindigd (2 Kon. 3:27). Maar op zich was het niet verkeerd van Israël om volken als de Moabieten aan zich schatplichtig te maken. Vooral ook niet omdat die zogenaamde broedervolken steeds een vijandige houding tegen Israël aannamen. Daarom hoeft Josafat zich vanwege die kort geleden veldtocht tegen Moab niet schuldig te voelen en kan hij inderdaad met een eerlijk geweten tot God bidden. Maar deze vraag laat intussen wel zien hoe nauwkeurig we ons geweten dienen te onderzoeken voordat we kunnen zeggen dat ons hart ons niet veroordeelt. Het zal daarom ook zaak zijn dat we gedurig weer de Heere vragen of Hij ons wil onderzoeken en ons eraan wil ontdekken of er bij ons een schadelijke weg is en zo dit het geval is ons te leiden op de eeuwige weg.

Onmacht en onkunde

Maar al durft Josafat te vragen om recht, hij weet dat er nog een probleem is. Een probleem dat voortvloeit uit Juda's zwakheid. 'In ons is geen kracht tegen deze grote menigte, die tegen ons komt en wij weten niet wat wij doen zullen'. Onmacht en onkunde samen en die twee maken de zaak pas echt hopeloos. Was het nog alleen onmacht geweest, bijvoorbeeld doordat ze geen leger hadden, dan had de Heere nog een mogelijkheid kunnen openen om zonder leger de vijand te verslaan. Zoiets gebeurde immers bij de verovering van Jericho ook. Maar nu hebben ze helemaal niets. Hier gaat ook het laatste beetje zelfvertrouwen dat ze zouden kunnen hebben, eraan.

Josafat heeft nu helemaal niets over. Geen moed, geen kracht, helemaal niets. Onmacht en onkunde gaan hand in hand. Maar dan komt een mens er niet meer uit. Dan verkeert een mens

in de situatie die David in Psalm 142 beschrijft met de woorden:

'Als mij geen hulp of uitkomst bleek, wanneer mijn geest in mij bezweek, en overstelpt was door ellend'

Zeg dan maar eens wat we doen moeten. Wat dan gedaan moet worden is wat Josafat doet. 'Maar onze ogen zijn op U'. Daarmee eindigt hij zijn gebed. En daar moet het ook eindigen. In de nood op God zien. Nergens anders heenkijken. Het van geen enkele andere kant verwachten. Net zoals de dichter van Psalm 123 dat deed. Als een knecht op de hand van zijn meester kijken.

Is dat een wanhoopsdaad? Zo zal het mogelijk door die en gene verklaard worden. Maar noem het liever een geloofsdaad. Niet in wanhoop, maar in geloof wordt de blik op God gericht. De God op wie de ogen gericht zijn is immers beleden als de Onveranderlijke, de Getrouwe, Jehova? En ook als de Machtige die al meer dan eens Zijn almacht heeft betoond. Daarom is het geen wanhoop die tot Hem uitdrijft. Het is het levende geloof dat bij Hem een schuilplaats zoekt. En ook weet dat het die schuilplaats zal vinden.

Onze ogen zijn op U. Als de dichter van Psalm 123 ook zoiets zegt, volgt er wat. Dit: 'totdat Hij ons genadig zij'. Niet: 'of Hij ons misschien genadig wil zijn', maar 'totdat...'. Hij twijfelt er niet aan dat het zal gebeuren. Daar staat de getrouwe God immers voor in. Josafat weet dat het tenslotte om Gods zaak gaat. Zijn Naam is ermee gemoeid. Zou Hij dan niet tussenbeide komen? Maar als het dan Gods zaak is, geef die zaak dan ook maar helemaal uit handen. In die verwachting staan ze daar. de koning, de vorsten, de priesters, de mannen, de vrouwen, de kinderen, allemaal. Is het geen zaak dat ze aan het werk gaan en iets anders gaan doen dan alleen maar bidden? De vijand is immers vlak bij. Misschien is er in die menigte wel een kind dat ineens begint te roepen: Papa, de vijanden zijn toch vlak bij; moeten we dan niet wat doen? Maar z'n vader zegt tegen hem: Ssst, we zijn toch wat aan het doen; we zijn toch aan het bidden. Stil maar, jongen, onze ogen zijn op de Heere. Hij zal voor ons zorgen. Geloof jij dat ook?

Dan komt er rust, Dan wordt ervaren wat we lezen in Ps. 138:3: 'Ten dage als ik riep, zo hebt Gij mij verhoord; Gij hebt mij versterkt met kracht in mijn ziel'. Dan deren de vijanden niet al zijn ze nog zo dichtbij. Dan ligt alles in Gods hand. Dan zegt het geloof: 'De Heere zal het voor mij voleindigen' (Ps. 138:8). Want de Heere zegt: 'Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten' (Hebr. 13:5).

P. den Butter

Het avondmaalsformulier (22)

Het is al heel wat jaren geleden. Ik meen dat het was tijdens één van de jaarlijkse conferenties van het Contact Orgaan Gereformeerde Gezindte, ergens op de Veluwe. Het was in de jaren dat er, althans in mijn herinnering, meer dan heden warmte en bezieling was voor het program van het COGG: het gesprek met en binnen de kerken met het oog op de gewenste eenheid van de gereformeerde belijders. Maar dat laatste zou ook wel een persoonlijke indruk kunnen zijn. Hoe ook, het was tijdens de middagpauze. Eén van de deelnemers was de onvergetelijke ds. H.C. van der Ent. Niet alleen opvallend door zijn gestalte, maar vooral door zijn geheel eigen inbreng.

Ds. Van der Ent klampte één van zijn collega's aan. Een beginnende dominee, rank en gering van formaat. Hij moest opzien tegen zijn oudere broeder. Dat deed hij ook, want hij werd door hem aangesproken. Een zware hand voelde hij op zijn schouder. "Zeg (achternaam), zeg jij mij eens: waar is de kennis der ellende het diepst?" Dat was me even een vraag. Zo uit het niets als een pijl afgevuurd. De jonge dominee was er zichtbaar verlegen mee. Probeerde wat, maar voelde wel aan: dit is niet de reactie die van mij wordt verwacht. Het was misschien ook niet eens de bedoeling. Het antwoord kwam al van de andere kant. "In het stuk der dankbaarheid, jongen. Zul je het niet vergeten?" Enkele bewogen woorden van toelichting volgden. En toen was ds. Van der Ent weer weg.

vruchten

In dat stuk der dankbaarheid bevinden we ons, nu we – enkele artikelen lang al – ons bezighouden met het derde element van de waarachtige zelfbeproeving. Na de kennis van ellende en verlossing is het leven der dankbaarheid aan de orde. "Ten derde onderzoek een iegelijk zijn consciëntie, of hij ook gezind is voortaan met zijn ganse leven waarachtige dankbaarheid jegens God de Heere te bewijzen..." Ze zullen er dus moeten zijn: de vruchten van geloof en bekering, uitkomend in een leven van toewijding aan de Heere en het doen van Zijn wil. En die vruchten zullen ook kenbaar moeten zijn. Daar richt zich immers het gewetensonderzoek op. De vruchten tonen immers hoe de boom is! Het was de Heere Jezus Zelf die dit in alle duidelijkheid heeft betuigd: "Ieder goede boom brengt voort goede vruchten en een kwade boom brengt voort

kwade vruchten. Een goede boom kan geen kwade vruchten voortbrengen, noch een kwade boom goede vruchten voortbrengen. (...) Zo zult gij dan dezelve aan hun vruchten kennen" (Matth. 6).

Ja, en let er dan op dat ons formulier niet tevreden is met de dingen aan de buitenkant. De farizeeër – die neemt genoegen met wat voor ogen is. Hij volstaat met het reinigen van het buitenste van de drinkbeker. Maar Olevianus, de opsteller, had genoeg onderwijs van de Heilige Geest ontvangen om te weten dat dit voor de Heere ongenoegzaam is. Hij ziet immers – ja, ook de buitenkant!, maar meer nog – het hart aan. Daarom luidt de vermaning in het avondmaalsformulier: "... een ieder onderzoekte zijn geweten." En daarna: "of hij alzo gezind is..." Nog gevolgd door de aanscherping: "... waarachtige dankbaarheid!" Tenslotte moet het nog bewezen worden ook. Is dat geen zware opgave? Een al te zware opgave? De vraag die ik aan mezelf moet stellen, is of ik zo gezind ben dat ik met al mijn gedachten, met al mijn woorden en in al mijn bezigheden gericht ben op de Heere en Zijn dienst. Wie ben ik voor God – met heel mijn hart, met heel mijn verstand en met al mijn krachten?

praktijk

Hoe is dat in de praktijk in het leven van Gods kinderen? Daar zou veel over te schrijven zijn. Laat ik volstaan met wat onze Catechismus daarover zegt. In de 52e zondag, dus helemaal aan het eind van de behandeling van het 'derde stuk'. Het is naar aanleiding van het gebed dat de Heere Jezus Zijn kerk op de lippen heeft gelegd: "Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze..." Het getuigt van geestelijk inzicht dat Ursinus het volmaakte gebed, dus inclusief deze bede, behandelt in het derde hoofdstuk, dat van de dankbaarheid. In de uitleg (antwoord 127) brengt hij de vijanden van Gods kinderen ter sprake, 'doodvijanden' noemt hij ze zelfs. Het zijn er in ieder geval drie: de duivel, de wereld en het eigen vlees. Wat kenmerkt dit boze drietal? Ze houden niet op mij aan te vechten. De duivel met zijn influisteringen, de wereld met haar verleiding en het eigen vlees met de neiging om het goede na te laten en het boze te doen. Is dat de werkelijkheid in het leven van Gods kinderen? Van hen die weten van de roem in God door Christus? Die de ene keer getuigen: "De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken" [Psalm 23]? En de andere keer belijden: "Ik zal U hartelijk liefhebben, Heere, mijn

Sterkte" [Psalm 18]? En een volgende keer erkennen: "Dit weet ik, dat God met mij is. In God zal ik het Woord prijzen. In de Heere zal ik het Woord prijzen. Wat zal de mens mij doen?" [Psalm 56]? En die van harte belijden: "Hoe lief heb ik Uw wet! Zij is mijn betrachting de ganse dag!" [Psalm 119]? Geldt dat, dat van die vijanden, in het leven van deze zelfde mensen? Ja, zo is het. De Bijbel staat er vol mee. Lees het vooral in het boek der Psalmen. De klachten en uitingen van nood worden verwoord door dezelfde psalmisten. Naast jubel horen we klacht – en behalve vreugde is er de nood. De mens die het ene moment tot de Heere durft te zeggen: "Ik kleef vast aan Uw getuigenissen" [Psalm 119: 31], heeft een enkel moment ervóór moeten erkennen: "Mijn ziel kleeft aan het stof" [Psalm 119: 25]. Zo dicht ligt het bij elkaar.

Wat horen we hier? Het zuchten onder de macht van de zonde. Het kan zijn dat je door het geloof weet hebt van de vergeving van schuld van de zonde, terwijl je dagelijks worstelt om de verlossing van de macht der zonde. Onze Dordtse Leerregels erkennen het eerlijk aan het begin van het vijfde hoofdstuk. Dat eerste artikel luidt, een beetje vrij weergegeven: "Degenen die God tot de gemeenschap van Zijn Zoon, de Heere Jezus Christus, roept en die Hij door het werk van de Heilige Geest vernieuwt (dat is: wedergeboren doet worden) – die verlost Hij wel van de heerschappij en de slavernij van de zonde, maar Hij verlost hen in dit leven niet volkomen van het vlees en het lichaam der zonde." Met dat laatste bedoelen ze: de zonde laat haar werking nog geducht gevoelen in het leven van Gods kinderen.

Wat is het gevolg? Wel, de Leerregels vervolgen met te zeggen dat dit aan Gods kinderen voortdurend reden geeft om zich voor de Heere te verootmoedigen en hun toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen. Ik wees al op zondag 52 van de Catechismus. Wel, daar klinkt zo'n gebed, zo'n aangrijpend gebed: "Aangezien ik van mezelf zo zwak ben dat ik niet één ogenblik kan blijven staan – en omdat bovendien mijn drie doodvijanden niet ophouden mij aan te vechten – ach Heere, wil mij door de kracht van uw Heilige Geest toch staande houden, opdat ik in deze geestelijke strijd niet ten onder ga. Maar geef dat ik steeds krachtig weerstand bied, totdat ik uiteindelijk te enenmale de overhand behoud..."

De kennis der ellende en de belijdenis der ellende, midden in het stuk der dankbaarheid! Het stervende en strijdende leven van een christenmens – in de worsteling van Geest en vlees. De

Geest begeert tegen het vlees en het vlees begeert tegen de Geest. "Ik ellendig mens. Wie zal mij verlossen?" Een levensechte werkelijkheid. Welnu, als ik dan de toetssteen aanleg, daartoe opgeroepen met het oog op de waarachtige zelfbeproeving ("Ten derde onderzoek een iegelijk zijn consciëntie..."), wat moet ik dan? Moet ik dan maar concluderen dat ik de toets niet doorstaan kan? Dat ik ontkenkend moet antwoorden op de vraag of ik gezind ben de Heere waarachtige dankbaarheid te bewijzen? Daarover Deo volente een volgende keer.

doel

Maar ik sluit nog niet af. Ik wil iets doorgeven van wat ik las in een preek van dr. H.F. Kohlbrugge. Namelijk aan het slot van diens eerste preek – uit een serie van drie – over Psalm 13. Kohlbrugge wijst zijn hoorders (en inmiddels zijn lezers) op het doel waartoe de Heere Zijn kinderen in moeilijke wegen leidt. Hij geeft daarop een pastoraal antwoord. In tienvoud zelf. Ik citeer: "Dat nu de Heere God toelaat dat de Zijnen alsoo aangevochten en met het kruis bezwaard worden (...), daartoe heeft de Heere Zijn goede redenen. Hij doet het:

- 1e. Om ons van allerlei zondige wegen af te brengen en ons op de heilige weg te brengen, waarop zelfs de

dwazen niet kunnen dwalen.

- 2e. Opdat Hij ons in de school van de Heilige Geest de ware kennis van God en Christus zou leren.
- 3e. Opdat wij des te ernstiger leren bidden en op Hem alleen ons vertrouwen te stellen.
- 4e. Opdat ons geloof geoefend en kostelijk bevonden worde.
- 5e. Opdat wij leren Zijn genade te gehoorzamen, de wereld te verachten en ons aan Gods wil te onderwerpen.
- 6e. Opdat wij, overtuigd van de ijdelheid van het zichtbare en van alle vlees, God alleen leren vrezen.
- 7e. Opdat wij geduld leren oefenen en in ootmoed Gods soevereiniteit aanbidden.
- 8e. Opdat wij, vanwege Zijn genadige hulp, ons in de nood bewezen, des te meer Zijn Naam alleen roemen en prijzen.
- 9e. Opdat wij daardoor verzekerd worden dat wij Gods kinderen zijn en dat God ons liefheeft. Immers, die Hij liefheeft, die kastijdt de Heere.
- 10e. Opdat we niet te zeer aan dit tijdelijke leven blijven hangen, maar de hoop van een beter en eeuwig leven in ons toeneme."

J.M.J. Kieviet

Vragenrubriek

Schuldgevoel

Op vorige antwoorden, gegeven in onze vragenrubriek, wordt soms heel uitgebreid gereageerd en komen er in reacties weer andere vragen naar boven. Twee voorbeelden: wat denkt u van deze, heel persoonlijke vraag of een mens nu een partner moet zoeken of ook alleen mag blijven? Het is toch God Die man en vrouw samenbrengt? En als er geen man of vrouw op mijn pad komt, moet ik dan daaruit besluiten dat ik alleen moet blijven? Op deze vragen, gesteld rond de uitleg van 1 Korinthe 7 hoop ik de volgende keer terug te komen. Maar dan deze vraag, of eigenlijk was het geen vraag, die duidelijk onder woorden gebracht kon worden. Maar er werd iets geschreven over bepaalde schuldgevoelens en hoe daar mee om te gaan. Daarbij kwam zelfs de situatie ter sprake waarbij mensen ontredderd achterblijven als een familielid zich van het leven heeft beroofd. Ik zal met Gods hulp proberen daar wat van te zeggen in de hoop dat ik ook bij dergelijke vragen een weg kan en mag wijzen. Als we geen goed huwelijk hebben gehad en onze partner is overleden,

kunnen we te kampen krijgen met gevoelens van schuld. Dat is normaal. Als het heengaan van hem of haar ons niet zachter heeft gemaakt, dan wordt het hoog tijd dat de schuld onder ogen wordt gezien en voor God beleden. Ook kan de dood van man of vrouw een opluchting voor ons zijn, omdat we feitelijk geen leven hadden. We zeggen het niemand, maar we zijn opgelucht. Toch kunnen ook dan gevoelens van schuld en spijt optreden. Ook dat is goed. Het is goed als we ook vanwege de gebrokenheid, op allerlei terrein overigens, eens klein werden voor God, ook al zijn we ervan overtuigd dat de schuld van het mislukte huwelijk grotendeels bij de ander lag.

Maar ook bij een goed en gezegend huwelijk kunnen er schuldgevoelens optreden, als onze wederhelft van ons is heengegaan. Ik denk aan die jonge weduwnaar, die zijn vrouw innig lief had gehad. Maar later kwamen hem de momenten te binnen dat er ruzie of onenigheid was. Ook onder mensen die elkaar lief hebben, kan zich zo makkelijk wat voordoen. Is zulk een schuldgevoel terecht? Ik meen van niet. Het is een be-

wijs van liefde voor de ander, dat je nog van dergelijke dingen last kunt hebben. De liefde sterft immers niet? Het gevoel dat je kunt hebben komt ook voort uit een soort medelijden met hem of haar die afscheid van ons moest nemen, soms na een moeilijk ziekbed.

Naast de jonge weduwnaar denk ik ook aan die oudere weduwe, die haar man jarenlang trouw verzorgde. Door Gods goedheid is er ook nog trouw onder de mensen! Maar hoe gaat dat onder man en vrouw. Er viel wel eens een lelijk woordje. De vrouw was moe, toen hij weer eens verschoond moest worden en mopperde een beetje. Toen hij niets terug zei, zag ze tot haar verbijstering op eens dat hij gestorven was, zacht en stil. Ook dat veroorzaakt schuldgevoelens. Ik zou tot u willen zeggen dat u zich vooral de wederzijdse liefde moet herinneren. En dat uw partner die stierf, dezelfde gevoelens zou hebben gehad als u zou zijn overleden. Maar tevens (en hier ligt een les voor ons allemaal) moeten we bedenken hoe nodig het is om op onze woorden en daden te letten. Nog eens, in het beste huwelijk is wel eens wat. Maar laten we er voor oppassen nooit met ruzie uit elkaar te gaan bijvoorbeeld. Met een dol hoofd en slaande deuren het huis uitlopen zou hele nare gevolgen kunnen krijgen. Want als er eens wat zou gebeuren? Als er eens een ongeluk of erger zou plaats vinden? Het is toch wel goed om ons bij het verlaten van elkaar en van ons huis te realiseren dat het helemaal niet zo vanzelfsprekend is dat we elkaar en ons huis terugzien! Laten we vooral bedenken dat we met al onze nare gevoelens en het schuldgevoel, of dat nu terecht is of niet, altijd bij de Heere terecht kunnen! Hij kan en wil het immers van ons af nemen? Hij Die het mensenhart en mensenleven beter kent en doorziet dan wie dan ook wil als een Toevlucht in alle nood en zorg gekend worden. U zult dan ervaren dat Hij ons helpen wil. Dan nog een ander schuldgevoel, waar ik ook al iets van zei. Namelijk wanneer iemand van de onzen zich van het leven beroofde. Wat kan het dan stormen en overhoop liggen bij hen die verbijsterd achter bleven. Ik geloof dat we, als we zoiets niet meemaakten, ons niet kunnen inleven in de gevoelens die dat bij de nabestaanden teweeg brengt. Er zijn in ieder geval vragen: Heb ik iets niet opgemerkt? Zijn er signalen geweest, waaraan ik gewoon voorbij heb gezien, omdat ik altijd zo druk ben met mezelf? Had ik het niet kunnen voorkómen? Zou het soms om mij zijn dat hij of zij dit vreselijke heeft gedaan? Hebben we wel genoeg oog voor elkaar gehad?

Al deze en dergelijke vragen kunnen ons nog heel lang plagen. Als we onszelf

op deze punten eerlijk onderzoeken en we komen tot de conclusie dat er geen schuld aan onze kant ligt, moeten we eveneens de Heere smeken of Hij het van ons af wil nemen en of het nog wat goeds en Hem welbehagelijks zou mogen voortbrengen in ons leven! Wonden kunnen genezen, al blijven de littekens achter. De Heere kan zelfs rust geven aangaande het eeuwig lot van hem of haar die van ons heenging. Hoe dan? Ik besef dat ik over moeilijke en tere dingen schrijf. Maar het is mijn overtuiging dat de Heere, ook als we geen hoop hebben voor hem of haar, toch nog de genade en de kracht wil schenken om verder te leven, zonder in ellendige wanhoop te vervallen. Het zal een wond blijven, ons leven lang. Maar wel een wond die de Heere door Woord en Geest wil verbinden en verzachten. Als je bijvoorbeeld Gods genade en liefde heel persoonlijk zelf mag ervaren, dan wordt het zwaarste kruis dragelijk. Maar wie God meer en meer nodig krijgt, zal ontdekken dat dit toch een door Hem gezegend leven is. Als er werkelijk sprake is van schuld, omdat u in uw huwelijk toch niet bent geweest wie u behoorde te zijn tegenover hem of haar, dan is het zaak dat deze dingen in waarheid schuld worden voor God! Een onbehagelijk gevoel van schuld te hebben zal u niet verder helpen. De schuld die we hebben door allerlei zonden tegen mens en dier begaan, zijn allereerst zonden tegen Góð begaan! En met een ontevreden gevoel over jezelf kan God geen genoegens

men. U hebt dan ontdekkend licht van de Heilige Geest nodig, en u komt voor de Heere terecht: Ik heb tegen U o Heere, zwaar en menigmaal misdreven. Dan mogen we tot Hem gaan in het geloof dat er bij de Heere vergeving is. Het is niet makkelijk hierover te schrijven, omdat dergelijke zaken erg ge-

voelig kunnen liggen en bovendien nog eens erg complex. Ik wilde maar eenvoudig de weg wijzen, denkend aan het zo bekende versje: wie Hem nederig valt te voet, zal van Hem Zijn wegen leren.

K. Hoefnagel

"en worden om niet gerechtvaardigd uit Zijn genade door de verlossing die in Christus Jezus is."

Romeinen 3:24

Met droefheid geven wij u kennis, dat door de Heere is thuisgehaald, mijn geliefde man, onze lieve vader, schoonvader, groot- en overgrootvader

Willem de Groot

in de leeftijd van 96 jaar.

Opferdoes: G. de Groot – Goossensen

Lelystad: M.J. Trompetter – de Groot
Jan-Willem en Marlene
Gerlinde en Catrinus

Opferdoes: H. Mazereeuw – de Groot
A. Mazereeuw
Wim en Corrie
Arie, Christien, Harmke
Margriet en Jan
Wim, Gerwin, Niels

Opferdoes, 8 december 2009

Burgemeester Pierhagenlaan 2/K16, 1674 PB Opferdoes

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.
Geen bloemen

LCJ 16+ Bijbelstudieconferentie

Het LCJ organiseert ook in februari en maart 2010 een Bijbelstudieconferentie voor jongeren van 16 – 25 jaar. Beide conferenties vinden plaats van de 12e – 15e; ze duren dus van vrijdagavond tot maandagmorgen. Een Bijbelstudieconferentie geeft een mooie gelegenheid om samen met vrienden deze conferentie mee te maken.

Thema: Ondoorgroendelijke rijkdom – Paulus' brief aan de Efeziërs

Vrijdagavond	ds. L.A. den Butter	Geloofd zij God
Zaterdagmorgen	ds. M.A. Kempeneers	Dode wordt levend, vreemdeling wordt familie
Zaterdagavond	ds. J. Westerink	Eenheid in een diverse gemeente
Zondagmorgen	ds. W. Kok (feb)	Heilig en dienend leven
	ds. A. Th. van Olst (mrt)	
Zondagavond	ds. A. Th. van Olst (feb)	Standhouden in een geestelijke strijd
	Prof. dr. A. Baars (mrt, in Zeist)	

De Bijbelstudieconferenties kenmerken zich door het luisteren naar het Woord van God in lezingen en preken. In een aansluitende bespreking, meestal in kleine groepjes, wordt het thema verder uitgediept en er is alle ruimte om vragen aan de sprekers te stellen.

De zaterdagmiddag is een vrije middag: een boswandeling, een plaatsje in de omgeving bezoeken, iets actiefs doen – er is van alles mogelijk. Tussen de lezingen door en 's avonds is er ruimte voor ontmoeting en contact.

Op de conferentie is plaats voor maximaal honderd jongeren. De conferentie zal gehouden worden in de het Koos Vorrinkhuis in Lage Vuursche. De kosten voor deelname bedragen € 80,- p.p.; studerenden betalen € 70,-

Boekbespreking

Robert Murray McCheyne, *Zo gij Zijn stem dan heden hoort, gebonden, 5^e druk, 77 blz., € 11,50, Uitgeverij Den Hertog, Houten, ISBN 978-90-331-2205-7*. De meeste stukjes, brieven en gedichten (vrijwel onveranderd overgenomen van de predikant-dichter J.J.L. ten Kate die leefde van 1810 tot 1889) in dit boekje schreef McCheyne voor en aan de jeugd die de zondagsscholen in de wijken van zijn gemeente bezocht. McCheyne was erg begaan met het zielenheil van de jeugd. Hij zag graag dat zij in de pastorie met hem spraken over de dingen der eeuwigheid. Hij was eerlijk in zijn oordeel over de jeugd: "De meesten van jullie zijn zondige, luie, wereldse, biddeloze en goddeloze kinderen. Velen van jullie zijn openlijke sabbatschenders, leugenaars en vloekers. Als je zo sterft, zul je deel krijgen in de poel die van vuur en sulfer brandt." McCheyne sprak niet alleen de jeugd aan, ook de ouders. Hij behandelt de ouders ook eerlijk: "Hoevelen van u houden de kinderen voor God en de gemeente ten doop, en beloven plechtig om ze voor God op te voeden, om voor hen en met hen in het gezin te bidden, en gaan terug naar huis met de schuld van meeneed op de ziel! Ach, liggen de huisaltaren in Schotland niet grotendeels omvergeworpen en in puin? Is ouderlijk gezag in de meeste huizen geen ijdele klank geworden? Overheersen onderlinge ruzies, onheilig gezelschap, goddeloze grappen en verachtelijke wereldgelijkvormigheid niet in de meeste huizen? Wat kunt u anders verwachten dan dat uw kinderen zullen opgroeien naar uw gelijkenis, als naamchristenen, sacramentsschenders, als losbandige, wrede, liederlijke, onstuimige en hoogmoedige mensen, meer liefhebbers van het genot dan liefhebbers van God?" McCheyne vertelt treffende voorbeelden van jongeren die gingen sterven. Op blz. 29 lezen we dat de dokter aan een meisje moest vertellen dat zij niet meer beter kon worden. Zij antwoordde: 'Daar ben ik heel blij mee.' Ze zei dat ze Jezus hier niet genoeg kon liefhebben, dat ze bij Hem wilde zijn, en ze Hem dan zou liefhebben zoals het behoort. Dan lezen we op blz. 30: "Dit zijn een paar van de vele gouden uitspraken van dit lam van Christus, die nu, naar ik geloof, veilig in de schaapskooi daarboven is. Willen jullie ook zo vergaderd worden? Begeef je nu naar een eenzame plaats, kniel neer en roep de Heere Jezus aan. Sta pas van je knieën op als je Hem gevonden hebt. Bid of Hij je met Zijn arm wil vergaderen en in Zijn schoot dragen. Grijp de zoom van Zijn kleed vast, en zeg: 'Ik mag, ik durf, en ik zal U niet laten gaan, tenzij dat Hij mij zegent.'"

Evangelisatiewerk Oost-Vlaanderen

Bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd hoopt br. H. Bor D.V. eind 2010 zijn werkzaamheden op het Evangelisch Centrum te Gent te beëindigen. Het bestuur ter bevordering van het Evangelisatiewerk in Oost-Vlaanderen (België), dat uitgaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Barendrecht, Dordrecht-Centrum, Middelharnis, Sliedrecht Beth-El en Werkendam, zal graag in contact treden met personen die een roeping tot dit werk gevoelen en die solliciteren naar de functie van

Evangelist (fulltime)

De aanstelling zal D.V. plaats vinden in de loop van 2010 in overleg met de betrokkene. De te benoemen evangelist zal fungeren als ouderling van de C.G.K. van Barendrecht met een bijzondere opdracht.

Functieomschrijving

- Het voorgaan in de diensten op de zondagen, de Christelijke feestdagen en de Bid- en dankdagen.
- Het evangeliseren in Gent e.o. d.m.v. stratevangelisatie, het verspreiden van folders en kinderactiviteiten.
- Het verzorgen en verspreiden van "De Evangelist", alsmede de nazorg daarvan.
- Het verzorgen van Bijbelkringen, ouderencontacten, de (belijdenis)catechisatie en het pastoraat
- Allerlei beheersmatige werkzaamheden voor gebouwen, de inventarissen en het evangelisatiemateriaal.
- Het onderhouden van contacten met de kerken, de sympathisanten en de andere evangelisatieposten in België.
- Evangelisatiewerk in de Rijksgevangenis Gent (onder voorbehoud)

Functieprofiel

- Belijdend lid is/wordt van de Chr. Ger. Kerken.
- Een theologische opleiding bezit of bereid is om deze te volgen.
- Aantoonbare gaven voor en affiniteit met het evangelisatiewerk.
- Bekend is met de achterban van de Geref. Gezindte

De honorering zal gerelateerd zijn aan de Richtlijn van Deputaten Fin. Zaken van de C.G.K. en is afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Informatie kan worden ingewonnen bij de voorzitter van de Stichting: ds. K. Visser, tel. 0180-613069, en bij br. H. Bor, tel. 0032-92230560.

Sollicitaties kunnen tot uiterlijk 31 december 2009 gericht worden aan de secretaris van het bestuur: de heer A. van den Bergh, Vermeerstraat 28, 3362 XV Sliedrecht.

"Ik ga de diepte in om hen tot *hoogte* te brengen"

Kom proefstuderen of bezoek de open avond op D.V. 6 januari 2010

Driestar hogeschool

TALENT IN ONTWIKKELING

Gouda tel. (0182) 54 03 33 www.driestar-hogeschool.nl

Langs deze weg willen wij iedereen bedanken voor het meeleven na het overlijden van onze lieve moeder en (over)grootmoeder

Elizabeth Slagboom-Bos

(12 april 1924 - 17 oktober 2009)

Zowel uw schriftelijke reactie als uw aanwezigheid bij condoleance en begrafenis hebben ons goed gedaan.
Hartelijk dank hiervoor.

Katwijk, december 2009,

kinderen en (achter)kleinkinderen
fam. Slagboom

Een kinderbijbel voor mij?

Voor 5 euro maakt u mij blij!

Dank u, Luang-xie

Stichting China
Veenendaal

Stort uw bijdrage op

rekening 32 06 66

t.n.v. Stichting China

Postbus 1150, 3900 BD Veenendaal

Stichting steun
**Messias
belijdende
Joden**

Postbus 22 3860 AA Nijkerk
www.messiasbelijdendejoden.nl

Voor informatie:
Ds. G. Bouw
Tel.: 0172 - 470040
E-mail: g.bouw@solcon.nl

Steun de
evangelieverkondiging
door Messiasbelijdende
Joden in Israël

Stort uw gift
op rekening 37 78 53 496 (Rabobank)
of 833 07 97 (Postbank)

Wij verzorgen graag een lezing
of diaprojectie op uw gemeentereunavond
of verenigingsavond

**In Nov en Dec.gezell.Vak Bung
te NOORDWIJK/ZEE**

voor slechts € 69,50 p.p. per wknd
of midw. incl 3e en volg.pers. € 19,50
p.p Heerlijk uitwaaien aan zee
tel. 0252 - 412057

Tijdschrift
een klik

nu voor
€ 29,95

Beheer het computer-
en internetgebruik
van uw kinderen.

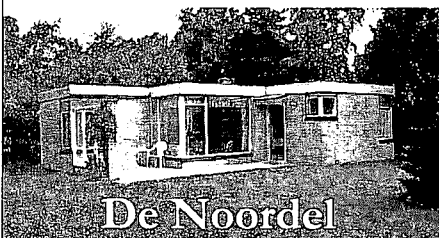
Download de software op:
www.kliktime.nl

Vakantie op Texel

De Verrassing.nl

Veertien accommodaties, waaronder
acht bungalows en vijf nieuwe chalets.

De Noordel

Park achter De Verrassing. Vijf luxe
bungalows met veel privacy.

De Noorderhoeve.nl

Twee vakantiewoningen voor
zorgvakanties. Ook uitermate geschikt
voor minder validen.

Boeken? Bel 0222 31 89 06

Geef William een toekomst!

William is nog maar drie jaar en nu al weeskind. Helaas is William in zijn geboorteland Malawi geen uitzondering.

Veel kinderen verliezen hun ouders op jonge leeftijd aan de gevolgen van hiv/aids. William is zelf ook hiv-positief en heeft daarom goede zorg nodig. Hij woont bij zijn tante die hem wekelijks meeneemt naar ons zuigelingenbureau. Hier krijgt hij medicijnen en voedsel. Stéphanos wil meer kinderen zoals William helpen. Uw hulp is hierbij onmisbaar.

Geeft u weeskinderen in Malawi een toekomst?

Banknr. 33.53.07.450

t.n.v. Stéphanos, Uddel

Algemeen Nut
Engelende Instelling
ANBI

gesponsorde advertentie

Al vanaf
€ 15,00 per
maand sponsort
u een weeskind.

Mail of bel:
adoptie@stephanos.nl
038 - 385 79 66

Wij bevelen het werk van Stéphanos van harte aan!

Ds. A.A. Brugge

Ds. D.J. Budding

Ds. L. Groenberg

Ds. A. den Hartog

Ds. D. Heemskerk

Ds. J.D. Heikamp

Ds. L.M. Jongejan

Ds. J. Joppe

Ds. J. Karels

Ds. M. Klaassen

Ds. A. Kort

Ds. L.W. van der Meij

Ds. J. van Rossem

Mr. C.G. van der Staaij

Ds. K. Veldman

Ds. K. Visser

Ds. W. van Vlastuin

Ds. C. Vogelaar

Ds. H. Zweistra

Stéphanos

Stichting Stéphanos, Postbus 1136
3860 BC Nijkerk, tel. 033 - 245 62 22
info@stephanos.nl, www.stephanos.nl